

Over aflevering 10 van Het verhaal van Nederland over Bevrijders en bezetters.

Het beeld dat in deze aflevering van de bezetting van Nederland wordt geschetst is erg gekleurd wat betreft de houding van de bevolking tegenover de Duitse bezetter en de Joden in Nederland. Het verzet is bijna niet existent en dat wat wordt getoond is vooral negatief en zelfs lachwekkend. Het beeld dat wordt geschetst is dat van de Nederlander als laffe weggijker die alles onder zijn ogen heeft laten gebeuren en geen vinger heeft uitgestoken om Joden te redden of de bezetter te dwarsbomen.

Het gaat niet alleen om wát er wordt gezegd - wat nogal eens niet correct of tendentieus is - maar zeker ook om wat er allemaal níet aan bod komt. Weglaten van essentiële informatie, waardoor geen evenwichtig reëel beeld ontstaat, is ook een vorm van geschiedvervalsing.

Vroeg in de aflevering gaat het over het restrictieve toelatingsbeleid ten aanzien van Joodse vluchtelingen. Dat klopt, men was niet ruimhartig. Aan de andere kant: het ging wel om zo'n 20.000 tot 40.000 personen die zijn toegelaten. Van die aantallen schrikken we nu ook nog. En in tegenstelling tot wat wordt beweerd werden lang niet al die vluchtelingen opgevangen in kamp Westerbork. Velen trokken naar Amsterdam en woonden bijvoorbeeld aan het Merwedeplein zoals de familie Frank.

Een wellicht onopvallend voorbeeld van onjuiste informatie: als de Koningin en de regering naar Engeland vluchten zegt verteller Daan Schuurmans dat de regering nog wel instructie achterlaat aan het leger (doorvechten) maar geen enkele instructie voor de ambtenaren die achterbleven. Dat is onjuist want al in 1937 stelde de ministerraad de zogenaamde 'Aanwijzingen in geval van een vijandelijke inval' op. De kern was: 'In het algemeen kan worden gezegd dat ambtenaren hun taak moeten neerleggen, wanneer het hun door de vijandelijke autoriteit onmogelijk wordt gemaakt die taak te blijven vervullen in het belang van de eigen bevolking en op een wijze die verenigbaar is met de trouw aan het eigen land.' De burgemeester in oorlogstijd had dus lastige afwegingen te maken maar het doel was duidelijk.

We zien wel voortdurend bange types die achter hun bureau snel weggijken als een wanhopige Joodse collega's gedwongen wordt afscheid te nemen.

Het verzet van de bevolking wordt geminimaliseerd en het lijkt haast dat de Holocaust de schuld is van de Nederlanders die het allemaal zomaar hebben laten gebeuren. Dat is de toon en dat speelt door de hele aflevering.

De Duitse bezetter komt er genadig af. We zien ze vooral wat dreigend en zwijgend rondlopen. Wel natuurlijk wat enge raziageluiden en een vrachtauto die weggrijdt (en andere Nederlanders die zwijgend toekijken) maar geen standrechtelijke executies van verzetsmensen, geen gevangenen waar mensen zwaar gemarteld worden om de gevangene te breken en met de afgedwongen informatie verzetsgroepen op te rollen. Nee, de echte misdragingen: die verzetsjongens die met z'n tweeën een machteloos meisje kaalknippen. Dat zie je uitgebreid in beeld, zeer 'realistisch' ook met z'n tweeën in een verder lege straat terwijl de

bevrijdingsfeesten volop werden gevierd. (Voorbeeldje lachwekkend als het niet zo treurig was).

Er wordt wel verteld dat Nederlandse ambtenaren zo'n goed persoonsbewijs hadden gemaakt (wat waar is) en dat dat een belangrijk hulpmiddel was bij de Jodenvervolging (wat waar is, maar ook bij het vervolgen van verzetsmensen). Verteller Daan Schuurmans vertelt dat het perfecte persoonsbewijs tijdens de hele oorlog niet bleek te vervalsen. Dat is vreemd want verzetsgroepen zoals de Falsificatie Centrale en de Persoonsbewijzencentrale hebben tienduizenden persoonsbewijzen vervalst en nieuwe valse persoonsbewijzen geproduceerd. Daarnaast moest ook de informatie op de persoonskaart in het bevolkingsregister worden omgezet (aangepast aan de informatie op het valse pb) of de kaart moest worden zoekgemaakt zodat de vervalsing niet kon worden ontmaskerd. Ook dat omzetten was link werk want daarbij kon je zeker tegen de lamp lopen. Wel dus de info: ambtenaren maakten perfecte vervalsbare persoonsbewijzen maar geen woord over alle vervalsingen die het verzet maakte en die duizenden hebben gered uit handen van de bezetter. Dat Annemiek Gringold van het Nationaal Holocaust Museum het persoonsbewijs een vrijwel waterdicht systeem noemt is raar. In hun collectie zitten veel valse persoonsbewijzen.

Heel veel Nederlanders zagen het volgens de verteller wel zitten dat de Nederlanders later als Germaans broedervolk zouden worden opgenomen in het Duitse Rijk. Liefst 25.000 van hen gaan vrijwillig bij de Duitse SS en dat is de hoogste opkomst in alle bezette landen. Dat is aantoonbaar onjuist, want het waren de Letten met ongeveer 29.000, of de Russen met drie divisies van in totaal 41.000 man. Om nog maar te zwijgen van de Roemenen die tussen 250- tot 300.000 man leverden aan de Waffen-SS. Dat uit die 25.000 wordt afgeleid dat heel veel Nederlanders het wel zien zitten om opgenomen te worden in het Duitse Rijk is onzinnig. De stemming in Nederland was sterk tegen de nazi's en de 100.000 NSB-leden werden met de nek aangekeken en uitgestoten.

De algehele afkeer van de bevolking van de nazi's komt in de serie niet voor. Wel een paar ambtenaren die meteen Wilhelmina van de wand halen en eentje trapt het glas en de lijst fanatiek kapot. Dat is een zeer eenzijdig en weinig realistisch beeld. Juist het koningshuis werd symbool van de afkeer van de Duitse bezetter. Maar goed, de toon was al gezet dus dan klopt het wel.

De radio laat Duitse propaganda horen en marsmuziek en dat terwijl de radio juist door heel veel Nederlanders werd gebruikt om te luisteren naar de BBC en Radio Oranje. Het is dus tendentiekus om nu net die Duitse propaganda te laten horen.

We zien burgers die hun Joodse burens die in nood aankloppen, met stevige aandrang de deur wijzen en buiten de poort zetten. Hoe vaak zou dat zo zijn gegaan? Burens en kennissen van Joden nemen afstand en laten het maar gebeuren. De aflevering rept niet over niet-Joodse Nederlanders die hun Joodse vrienden hebben gesmeekt om onder te duiken. Die vonden dat niet nodig want zo'n vaart zou het niet lopen.

Gemeentehuizen, politie en spoorwegpersoneel zorgen ervoor dat de deportatie van Joden soepel verliep. Dat klopt want velen deden wat werd opgedragen. Het was ook niet eenvoudig en ongevaarlijk om te weigeren.

De verteller: 'Op geen enkel moment keren de ambtenaren zich tegen de vervolging van Joden of zoeken naar manieren om hen te redden'.

Dat is niet waar want er waren burgemeesters, ambtenaren, politieagenten, mensen bij de bevolkingsregisters en distributiekantoren die wel veel gedaan hebben om de bezetter dwars te zitten en mensen die gevaar liepen te helpen. Zeker: een deel van de politie heeft niets gedaan en de bevelen uitgevoerd en soms heel fanatiek, maar er waren zeker ook politiemensen die wel degelijk hun nek hebben uitgestoken en die daardoor in het concentratiekamp zijn beland; zie: Op eigen gezag: Politieverzet in oorlogstijd van Hinke Piersma's boek. Martin van Gent was destijds een jonge agent die weigerde Joden op te pakken en distributiekantoren te bewaken. Hij zei dat hij dat niet mocht van zijn ouders en dacht daar naïef genoeg mee weg te komen. Dat ging een half jaar goed maar toen werd hij met 32 andere dwarsliggende agenten opgepakt en naar concentratiekamp Neuengamme gebracht. Van de 33 kwamen er drie levend terug. Martin heeft daarover nog gesproken in Verzetsmuseum Amsterdam. Wat wordt er in de serie lichtvaardig omgesprongen met deze dappere politiemensen. Ze hebben eigenlijk niet bestaan.

De Februaristaking wordt genoemd maar er wordt niks over uitgelegd en hoe bijzonder dat was in Europa. En dat die staking bruut is onderdrukt. De april/mei staking van 1943 komt wel goed voor het voetlicht maar toen waren de Joden al afgevoerd. Maar de verzetgeest is uit de fles: we zien één jongeman die een stapeltje kaartjes en wat ordners op de grond gooit en in de fik steekt. Vrij lachwekkend al zal dat vast wel eens zo zijn gebeurd.

De verteller leert ons bij dat tafereel dat 90% van de bevolking zich blijft aanpassen en dat slecht een enkeling in actie durft te komen.

De werkelijkheid is dat tientallen bevolkingsregisters zijn aangevallen en vele distributiekantoren gewapend overvallen. Dat moesten verzetmensen nogal eens met de dood bekopen. De aanslag op het bevolkingsregister was heftig en gevaarlijk en de meeste betrokken verzetmensen hebben het met de dood via executie moeten bekopen.

En dan is er de Bevrijding.

We zien twee jongens een meisje achtervolgen en tegen de grond drukken en kaalknippen. De verteller zegt dat de bevolking iedereen wil straffen die fout is geweest zoals landverraders en moffenmeiden. Niemand wil het aan de politie of het lokale bestuur overlaten want die hebben met de Duitsers samengewerkt en zijn vaak zelf fout geweest. Daarom begint de bevolking op eigen houtje verdachte personen op te pakken en te bestraffen. Duizenden Nederlanders worden uit hun huizen gehaald en op straat vernederd en mishandeld. Vooral verzetstrijders vinden dat ze het morele recht aan hun zijde hebben ook al zijn de meesten van hen pas de laatste oorlogsjaren bij het verzet gegaan.

De meest bedenkelijke zin in dit stukje vind ik: 'De oorlogsvrijwilligers kregen toch nog waar ze voor kwamen: een uiterst gewelddadige voortzetting van de Tweede Wereldoorlog'.

Bedenklijk omdat de meesten zijn gegaan omdat ze was voorgespiegeld dat ze de chaos en wetteloosheid in Nederlands-Indië moesten bestrijden en recht en orde herstellen. Dat was wat ze werd verteld in de Nederlandse propagandafilms tijdens de boottocht naar Nederlands-Indië. Zoals als Daan Schuurmans het vertelt lijkt het net een stel bloeddorstige honden die zaten te wachten op het geweld. De Nederlanders merken volgens Esther Captain dat ze in hun strijd niet beter waren dan de Duitse SS'ers. Dat kan kloppen maar dat was zeker niet de intentie.

Er komen geen grote namen binnen het verzet aan de orde. De bankier van het verzet (Walraven van Hall) die zijn leven heeft gegeven om het verzet en de steun aan honderduizenden onderduikers mogelijk maakte... nooit van gehoord. Hannie Schaft, Gerrit van der Veen, Heleen Kuipers-Rietberg, aartsbisschop J. de Jong, pater Titus Brandsma en zo zijn er tientallen namen te noemen van verzetsmensen die - vaak - hun leven gegeven hebben en die stonden voor allerlei vormen van verzet.

Laffe passieve of zelfs meewerkende ambtenaren? Medewerkers van het Amsterdamse Bevolkingsregister hebben meteen persoonskaarten zoekgemaakt aan het begin van de bezetting toen de bezetter de daders zocht van de aanslag op het oliedepot in de Amsterdamse haven.

Nee, volgens de aflevering werkten ze allemaal zo goed als mogelijk mee met de bezetter.

Verzetsmensen... die waren er bijna allemaal pas na september 1944. Laffe types dus want de bevrijding was nabij. En wat zien we van hun verzetsdaden: naast de bespottelijk scene waarin verzetsmensen een moffenmeid kaalknippen komt de cynische mededeling dat ze na de bevrijding alsnog hun strijd kregen: de verzetsmensen zijn gretig naar Indië gegaan om daar de beest uit te hangen. Dat was wel zo'n beetje het verzet. Als je dat allemaal wél benadrukt (en dat zijn uiteindelijke ook nog gekleurde bijzaken) en dappere en onbaatzuchtige verzetsdaden bijna allemaal letterlijk buiten beeld laat, dan vraag je je af wat de intentie van de makers is.

En (bijna) niks over... Verzet van de kerken.

Het protest van de kerken bij Seyss-Inquart tegen de Jodenvervolging en de kanselbrieven zit er niet in. Geen aandacht voor het grote aantal geestelijken dat in het verzet zat. Dat protest en verzet was vaak openlijk en zeker dapper in een tijd dat je wist dat dat je kop kon kosten. Ga maar staan op de kansel of preekstoel als dominee of priester en lees de kanselbrief voor terwijl je niet weet of je een uur daarna nog vrij zult kunnen rondlopen. De Illegale pers. Drukkers van verzetskranten kregen standaard de doodstraf en dat was dus spelen met je leven. Er waren enorm veel verzetskranten die ook nog verspreid moesten worden. Daar waren duizenden mensen bij betrokken en allemaal tot doel de verzetsgeest aan te wakkeren, informatie over het oorlogsverloop te geven en de Duitse propaganda te bestrijden.

Onderduikhulp. Dat ging om enorme aantallen (300.000 en meer) op een bevolking van slecht 9 miljoen. De grootste verzetsorganisatie was de Landelijke Organisatie

voor Hulp aan Onderduikers (LO) en de daaraan gelieerde Landelijke Knokploegen (LKP) met bij elkaar zo'n 17.000 medewerkers.

Koeriersters en andere vrouwen.

Duizenden koeriersters brachten mensen naar hun onderduikplek, vervoerden bonnen, geld, brieven, wapens, documenten met geheime informatie. Bijna allemaal vrouwen. In de aflevering ook geen aandacht voor al die vrouwen die de ruim 300.000 onderduikers verzorgden.

Spionage en verzamelen van militaire informatie. Gedropte agenten en ontsnappingslijnen waarmee honderden geallieerde vliegtuigbemanningen weer naar Engeland werden teruggebracht. Engelandvaarders komen in het verhaal niet voor. Zeg maar dag tegen de Soldaat van Oranje

De Duitse terreur. Verzetsmensen kwam onder meer terecht in het Oranjehotel, het Scholtenhuis, de Koepelgevangenis, Kamp Amersfoort, en andere plekken van opsluiting, marteling en moord. Velen eindigden op de Waalsdorpervlakte.

In de Achterhoek: de massale executie bij Rademakersbroek op 2 maart 1944 waarbij 46 mannen werden vermoord op een korenveld. Je zou je - vanwege de boodschap van de aflevering - bijna gaan schamen als je zegt dat het toch wel erg was dat zoveel Todeskandidaten (ook niks over gehoord) vlak voor de bevrijding zijn vermoord. Allemaal mensen die gewoon ook niks hadden hoeven doen tegen de bezetting. Die hun leven op het spel zetten om anderen te helpen en de Duitse bezetter te dwarsbomen en dat hebben moeten bekopen met de dood. Dat ze radeloze familie en vrienden achterlieten. Dit soort executies was voor de makers van de aflevering waarschijnlijk te veel een detail.

Als het gaat over de laffe wegstrijkende Nederlandse bevolking dan is mijn de vraag: als je als Jood weet hoeveel gevaar je leven loopt waarom kom je dan niet massaal in actie. Ga onderduiken! Ga in verzet! Wat heb je te verliezen?

Gezien het gevaar dat de Joden liepen was het verzet van de Joodse bevolking laag, ook al was er zeker Joods verzet waar ik veel respect voor heb, want hoe minder verzet, hoe dapperder degenen die wel in actie kwamen. Zelfs relatief veel Joden zaten in het verzet maar in relatie tot het gevaar dat ze liepen waren de meeste Joden passief tegenover de Duitse bezetter. Is ze dat te verwijten? Nee! Terecht wordt vaak gezegd: de Joden wisten niet wat ze te wachten stond, ze hoopten dat de kampen mee zouden vallen, zo'n massale vernietiging konden ze zich niet voorstellen en dus niet geloven én ze waren bang voor de gevolgen als ze de Duitse bezetters niet zouden gehoorzamen. Dan zouden ze nog zwaarder worden gestraft (wordt ook in de aflevering gezegd). Dat zijn allemaal heel begrijpelijk reacties.

MAAR als dat geldt voor het Joodse deel van de bevolking dan geldt dat ook voor het niet-Joodse deel. Al die andere laffe en wegstrijkende Nederlanders wisten het dan toch ook wat er met de Joden in het oosten gebeurde en zij konden toch ook bang zijn voor represailles als ze de Duitse bezetter niet zouden gehoorzamen, verzet zouden plegen, Joden zouden helpen.

Ik vraag me af: waarom is er niet meer respect voor al die mensen die geheel vrijwillig hun leven op het spel zetten want juist als ze niks hadden gedaan hadden ze geen gevaar gelopen en hadden ze de oorlog overleefd. De verzetsmensen liepen gevaar doordat ze verzet pleegden. Hoe menselijk is het dan niet om niks te doen en voor de veilige weg te kiezen. En toch hebben tienduizenden Nederlanders anders gedaan. Kom daar eens om in deze aflevering van Het verhaal van Nederland.

Na Polen heeft Nederland de meeste Yad Vashem onderscheidingen ontvangen, respectievelijk ruim 7000 tegenover bijna 6000. De eretitel Rechtvaardigen onder de Volkeren krijg je niet voor het op je handen zitten, maar voor het redden van Joden.

Ik zeg dat Het verhaal van Nederland geschiedvervalsing pleegt door het volkomen eenzijdige tendentieuze beeld dat wordt geschetst van een passieve, laffe, meegaande, en deels collaborerende Nederlandse bevolking met het slechts sporadisch voorkomende verzet. In de aflevering wordt - ik zou zeggen natuurlijk - niet vergeten te melden dat Nederland met 28.000 mannen het (aantoonbaar onjuiste) hoogste aantal soldaten levert voor het Duitse leger aan het oostfront. Maar ik denk dan: prima informatie, is relevant. Maar is het dan niet reëel (zo u wilt: eerlijk) om te zeggen dat de Februaristaking de enige massale protestactie was in Europa tegen de Jodenvervolging.

Je moet vrezen dat deze uitzending straks breed gebruikt wordt in het onderwijs om te laten zien hoe het in Nederland was tijdens de bezetting. Het is triest als alleen of vooral nazaten van verzetsmensen protest aantekenen en vragen om herziening van deze dubieuze uitzending.

Gerard Mensink, voormalig Hoofd Educatie Verzetsmuseum Amsterdam